

Odpovědnost znalce za výkon znalecké činnosti ve Slovenské republice***The Expert's Liability for the Performance of Expert Activities*****prof. Ing. Marek Vochozka, MBA, Ph.D., dr. h.c.****Paneurópska vysoká škola, Fakulta práva, Tomášikova 20, 821 02 Bratislava,
Slovak Republic****Anotace**

Nová právní úprava znaleckého zákona z roku 2004 mění pohled nejen na výkon znalecké činnosti, ale i na odpovědnost znalce ve vztahu výkonu a výsledkům znalecké činnosti. Již více než dvacet let se tak ustaluje právní a soudní praxe v této oblasti. Článek přináší dosavadní hodnocení takové praxe a přináší shrnující závěr na to, jak je odpovědnost znalce za výkon znalecké činnosti chápána a jak je riziko vzniku negativních dopadů výkonu znalecké činnosti posuzováno a z pohledu společenských dopadů eliminováno.

Annotation

The new 2004 Expert Witness Act has changed the perspective on both the performance and responsibility of expert witnesses. Over two decades, legal and judicial practice in this area has been established. This article evaluates current practice and summarizes how expert responsibility is understood, and how the risk of negative social impacts from expert activities is assessed and mitigated.

Klíčová slova

znalec, znalecký úkon, znalecký názor, znalecké právo, odpovědnost

Key words

expert, expert activity, expert opinion, expert law, responsibility

I. Úvod

Znalci se stali nedílnou součástí trestních a občanskoprávních řízení. Jejich využití a přípustnost vědeckých poznatků se vyvíjely přes 250 let. Tento koncept, který umožňuje znalcům svědčit o skutečnostech, které nejsou dostupné jiným svědkům, zavedl lord Mansfield v roce 1782 v případě *Folkes v. Chadd* (Milroy, 2017)^[1]. Znalci mají u soudu zvláštní postavení, protože přinášejí své znalosti a dovednosti v podobě posudků, které soud poučí. Díky tomu může soudce, který rozhoduje o skutkových okolnostech, efektivněji přijímat právní rozhodnutí. Přestože znalci mají často povolenou roli v občanskoprávních a trestních věcech, přináší to do soudního procesu i určitá rizika (Booth et al. 2019)^[2].

V civilním a trestním řízení je také zásadní rozlišovat mezi rolí ošetřujícího lékaře a znalce. Ošetřující lékař, který má povinnosti a advokátní vztah k pacientovi, může poskytovat zaujaté informace, zatímco znalec musí být objektivní a nezávislý. Pokud osoby s rozhodovací pravomocí nerozlišují mezi těmito

dvěma rolemi, mohou se spoléhat na zkrácené informace (Waldman et al. 2020)^[3]. A každý lékař, který sepisuje nezávislý lékařský posudek nebo analyzuje lékařskou dokumentaci, by měl počítat s možností, že bude v budoucnu předvolán k soudu jako odborný svědek (Eskay-Auerbach, 2019)^[4].

Rozhodnutí Německého Spolkového soudního dvora ilustruje důležitost odpovědného jednání soudních znalců. I když tedy ošetřující lékaři mohou vystupovat jako soudní znalci, existuje riziko porušení důvěrnosti a etických standardů, pokud použijí informace získané během léčby k vypracování soudních posudků. Tato situace zdůrazňuje potřebu, aby soudní znalci zachovávali nezávislost a důvěrný vztah se svými pacienty a dodržovali profesionální pravidla. Vyvolání nezávislých soudních znalců, kteří nejsou součástí léčebného procesu, může minimalizovat riziko střetu zájmů a porušení etických standardů, což přispívá k důvěryhodnosti soudního systému (Lesting, 2013)^[5].

Členové Etické rady Českomoravské psychologické společnosti se zabývali opakujícími se stížnostmi od rodičů na psychologické posudky v případech péče o děti. Tyto stížnosti zahrnovali postupy psychologů, jejich chování a případnou zaujatost. Proto analyzovali stížnosti z let 2013-2019 a porovnali je s etickými normami českého Etického kodexu psychologické profese, doporučeními Evropské federace asociací psychologů a pokyny Americké psychologické asociace. Výsledky ukázaly, že psychologičtí znalci v případech péče o dítě čelí výzvám spojeným se společenskými změnami a politickými rozhodnutími. Důležité etické otázky zahrnují: nejlepší zájem dítěte, účel a přínos znaleckých posudků, role a odpovědnost znalců, rozdělení odpovědností a etika reflexivity a odvahy (Bastecka a Boukalova, 2020)^[6].

Tedy zachování nezávislosti a dodržování etických standardů soudních znalců je zásadní jak při práci ošetřujících lékařů vydávajících soudní posudky, tak při činnosti psychologických znalců v případech péče o děti.

Jak již bylo jednou zmíněno, soudy a další zainteresované strany se při informovaném rozhodování spoléhají na názory soudních znalců (Seale-Carlisle et al. 2024)^[7]. Martire a Montgomery-Farrer (2020) zjistili, že soudci a porotci více důvěřují kvalitním znaleckým posudkům než těm nekvalitním. Soudci byli k posudkům skeptičtější než laici a hledali relevantní informace pro svá rozhodnutí. Také naznačili, že soudci dokážou rozlišit mezi dobře a špatně provedenými posudky, ale není jasné, zda mají vždy k dispozici potřebné informace pro správné posouzení v průběhu soudních řízení^[8].

Bell (2024) uvedl, že kritické hodnocení literatury je třetím krokem v procesu praxe založené na důkazech. Nejnížší úroveň důkazů zahrnuje znalecký posudek a související druhy literatury^[9]. V rámci rámce Expert Persuasion Expectancy (ExPEX) byly identifikovány atributy schopnosti, konzistence a důvěryhodnosti jako klíčové pro posuzování přesvědčivosti právě znaleckých posudků (Martire et al. 2020)^[10].

Znalecký posudek je povinen osobně vypracovat soudní znalec. Porušení povinnosti vyhotovit znalecký posudek na vlastní odpovědnost může vést ke ztrátě nároku na odměnu. Zadávacímu soudu a (potenciálnímu) znalci se proto doporučuje, aby otevřeně a včas sdělili předvídatelné potíže s ohledem na kvalifikaci, dobu předložení nebo obsah objednávky. To umožňuje soudu buď upravit nebo upřesnit kompetence znalce, nebo v případě potřeby zvolit jiného znalce; odborník je ušetřen nedorozumění a konfliktů (Lesting, 2021)^[11].

V období Československa byla znalecká činnost regulována zákonem č. 36/1967 Sb., který se zabýval otázkami znalců a tlumočnicků a byl následně doplňován a upravován prostřednictvím pozdějších předpisů^[12]. Po rozpadu Československa a vzniku samostatné Slovenské republiky se začaly v této oblasti prosazovat samostatné právní normy. Dne 26. května 2004 byl na Slovensku přijat zákon č. 382/2004 Sb. o znalcích, tlumočnících a překladatelích, kterým se tato problematika podrobněji upravila^[13]. Tento zákon, spolu s četnými novelizacemi (více než 10), stanovil právní rámec výkonu znalecké činnosti na Slovensku a je účinný dodnes.

Okrajově je vhodné zmínit, že Česká republika přistoupila k nové právní úpravě znalecké činnosti později, a to až dne 10. září 2019, kdy byl přijat zákon č. 254/2019 Sb. o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech^[14]. Tento zákon dosud nebyl novelizován. Zákon z roku 1967 definoval znalce jako odborníka v určitém oboru, nikoliv však jako právníka a metodologa. Znalec tak byl odborníkem, který se čas od času, dle potřeb orgánů veřejné moci, zabýval znaleckou činností. Postupem času vznikaly kurzy znaleckého práva, či spíše znaleckého minima. Mnohdy však nebylo absolvování těchto kurzů předsedy krajských soudů, které v převážné většině znalce jmenovali, vyžadováno. Výběr znalce probíhal na základě posouzení jeho odbornosti, zkušeností a reputace v daném oboru, a to s ohledem na tehdejší legislativu a praxi.

Nová právní úprava jak na Slovensku, tak v České republice, požadovaný stav značně změnila. Znalec se stal profesionálem nejen ve své odbornosti, ale i z pohledu porozumění znaleckému právu a metodologie. Zákon předpokládá, že se znalec bude věnovat znalecké činnosti na plný úvazek a že jej tato činnost ekonomicky zabezpečí tak, aby mohl svou činnost vykonávat transparentně, nezávisle a věcně správně. Tento nový přístup reflektuje potřeby moderní společnosti a zavádí vyšší standardy pro výkon znalecké činnosti. Odbornost znalce zůstává důležitým prvkem, avšak nově se očekává, že znalci budou schopni aplikovat své odborné znalosti v kontextu právních, administrativních a etických aspektů soudních procesů.

Nový legislativní rámec přináší profesionální rozvoj znalce, který je schopen poskytovat komplexní a fundované posudky nezbytné pro objektivní a spravedlivé rozhodování v rámci právního systému. Taková změna podněcuje k vyšší profesionalizaci soudního znalce a posiluje důvěru ve spravedlnost soudních procesů. S novými požadavky na znalce souvisí rovněž rozšíření jejich kompetencí a očekávání v oblasti znalostí a dovedností. Kromě odbornosti ve svém oboru je nyní vyžadována také znalost právních principů, schopnost aplikovat metodologie, povědomí o psychologických procesech a efektivní komunikační dovednosti. Pro zařazení do seznamu znalců musí žadatel prokázat svou způsobilost, bezúhonnost a absolvování specializovaného vzdělání včetně úspěšného absolvování zkoušky. Tato kritéria slouží pro posouzení kompetencí žadatelů a určují, kdo může být považován za znalce a kdo ne.

Nová legislativa tedy nejen stanovuje podmínky pro zařazení do seznamu znalců, ale také důkladně zkoumá výkon znalecké činnosti a s ním spojená práva, povinnosti a odpovědnosti. Tím je zajištěno, že znalci jsou schopni poskytovat kvalitní a objektivní posudky, které jsou poté zásadní pro spravedlivé rozhodování v rámci soudního systému.

Například veterinární posudky jsou důležité pro prověření zdravotního stavu zvířat před jejich prodejem. Mohou být vyžadovány nespokojeným kupujícím nebo soudem v civilním řízení. V některých zemích jsou právně závazná a stanovená zákonem. Tyto posudky integrují prvky správního a

občanského práva a mají oficiální charakter. Je doporučováno rozšíření obdobných právních norem i do jiných jurisdikcí (Dzikowski, 2024)^[15].

Slovenský zákon o znalcích vymezuje odpovědnost znalců za konkrétní znalecké úkony a za případné nesplnění jejich povinností. Tento právní předpis také stanovuje povinnost znalců uzavřít pojištění proti škodám, které mohou vzniknout v souvislosti s jejich činností. Toto pojištění je důležitou součástí systému odpovědnosti znalců. Vzhledem k tomu, že znalci jsou povinni poskytovat odborné posudky a své znalosti v rámci soudního procesu, otázka odpovědnosti za případné škody způsobené jejich činností nabývá zvláštní důležitosti. Škody, které by mohly vzniknout v důsledku chybných posudků nebo nedostatečného plnění povinností, mohou mít závažné dopady na účastníky soudních řízení a na důvěru ve spravedlnost systému jako celku. Pojištění proti škodám, které vyplývá z výkonu znalecké činnosti slouží k ochraně jak samotných znalců, tak i osob, které jsou přímo dotčeny jejich posudky. Tímto způsobem je zajištěno, že jsou znalci schopni nést odpovědnost za své činy a že je pro ně dostupný mechanismus k řešení případných nežádoucích následků jejich činnosti.

Znalec je odpovědný za případnou škodu, která vznikne v souvislosti s jeho prací, avšak je třeba prokázat přímou spojitost s jeho znaleckou činností. Dále je důležité stanovit jasné postavení znalce při výkonu jeho úkolů, zejména pokud jde o ochranu jako orgánu veřejné moci. S ohledem na to, že právní předpisy týkající se znalců často upravují odpovědnost pouze okrajově, je třeba brát v úvahu i další právní předpisy, jako je občanský zákoník, trestní řád a správní řád. Odpovědnost znalce rovněž vyvolává otázky týkající se rozsahu této odpovědnosti a případných sankcí za případně způsobenou škodu.

Rizika právní odpovědnosti ve znaleckých posudcích jsou často přeceňována, ale někdy také podceňována. Ve skutečnosti jsou žaloby na nesprávné posouzení jen zřídka úspěšné, ale přesto jsou nepříjemné a vyžadují značný čas pro dotčené jako obžalované (Gaidzik, 2023)^[16]. Konkrétně inženýři, kteří se zaváží k roli odborného svědka v projektech forenzního inženýrství, přebírají zvláštní odpovědnost definovanou etickým kodexem ASCE. Jejich primárním úkolem je chránit zdraví, bezpečnost a blaho veřejnosti, nikoliv obhajovat zájmy klienta (Nelson et al. 2022)^[17].

Vzhledem k potenciálním rizikům spojených s touto profesní činností, jako je i práce znalce, je důležité zvážit dostupná řešení pro zmírnění těchto rizik. Pojistné produkty jsou jedním z řešení, jak snížit a absorbovat osobní finanční rizika. Pojistná gramotnost jako součást finanční gramotnosti hraje velmi důležitou roli při nákupním rozhodování spotřebitelů pojistných produktů. Dalším faktorem, který ovlivňuje spotřebu, je vnímání a postoje vůči riziku, které jednotlivci mají (Barbaca et al. 2022)^[18].

Co by se ale stalo v případě, když by znalec nebyl pojištěn? V případě, kdy znalec není pojištěn za škodu, která by mohla vzniknout v souvislosti s výkonem jeho činnosti, může ministerstvo vyškrtnout dotyčnou osobu ze seznamu znalců, a to v souladu se zákonem č. 382/2004 Sb. Toto opatření je důležité pro zajištění důvěryhodnosti a zabezpečení účinné ochrany pro účastníky soudního procesu. Bez pojištění by totiž znalec neměl dostatečnou finanční záruku k pokrytí případných škod, které by mohly vzniknout v důsledku jeho činnosti. Vyškrtnutí ze seznamu znalců by pak znamenalo ztrátu oprávnění k vykonávání znalecké činnosti, a tím i výrazné omezení jeho profesních možností a důvěryhodnosti.

II. Základní požadavky na výkon znalecké činnosti

Znalecký posudek představuje důležitý důkazní prostředek v mnoha typech řízení, ať už se jedná o soudní spory, správní řízení, či řízení o sociálních dávkách. Dle judikátu č. 1 So 109/2003 má posudek posudkové komise sociálního zabezpečení v řízení o přiznání nebo odnětí dávky podmíněné dlouhodobě nepříznivým zdravotním stavem stejnou právní hodnotu jako znalecký posudek vypracovaný soudním znalcem^[19]. Žádným z těchto důkazních prostředků není soud vázán a posuzuje je podle své úvahy jednotlivě, ale také v jejich vzájemné souvislosti s ostatními důkazy. Ačkoliv tedy posudek posudkové komise sociálního zabezpečení a znalecký posudek vypracovaný soudním znalcem dle judikatury č. 1 So 109/2003 disponují stejnou právní hodnotou, v praxi se pak liší způsobem jejich ustanovení a hodnocením^[20]. Výběr (ustanovení) znalce ve smyslu § 127 ods. 1 OSP zásadně uskutečňuje soudce, nejedná se o procesní právo účastníka řízení. Jiné je, že účastníci se mohou k osobě znalce, k jeho odbornosti, popřípadě i k okolnostem, které vzbuzují pochybnosti o jeho nezájatosti, vyjádřit, konstatuje judikát č. 1 Cdo 15/2008^[21].

Toto téma doplňuje i následující judikát, který říká, že pokud je v řízení předložen posudek, který vypracovala osoba zapsaná v seznamu znalců, ale soud nevydal příkaz k jeho vypracování (např. posudek byl vypracován na základě žádosti účastníka řízení), takový posudek není považován za znalecký posudek podle § 127 Občanského soudního řádu (OSP). I přesto může být takový posudek použit jako důkaz, ale pouze jako listina. Soud však musí brát v úvahu rozdíly ve vyhodnocení tohoto důkazu, zejména pokud jde o jeho hodnotu. Pokud soud přesto přisoudí stejnou váhu zjištěním z takového posudku, jako by byla zjištěním z klasického znaleckého posudku, který nařídil soud, nejde o správný procesní postup soudu, a to může vést k nepřípustnosti dovolání podle § 237 písm. f) OSP, tvrdí judikát č. 3 Cdo 16/2012^[22]. **Z dvou výše uvedených judikátů vyplývá důležitost správného postupu při výběru a používání znaleckých posudků v soudním řízení. Zatímco první judikát zdůrazňuje, že výběr znalce je zásadně v kompetenci soudce a účastníci mohou pouze vyjádřit své názory, druhý judikát upozorňuje na to, že použití posudků vypracovaných znalci mimo soudem nařízený postup může mít dopad na jejich právní hodnotu v rámci soudního řízení. Oba judikáty tedy zdůrazňují důležitost dodržování procesních pravidel a zajištění důvěryhodnosti a kvality znaleckých posudků v soudní praxi.**

Jak již bylo několikrát zmíněno, znalecký posudek je důležitým důkazním prostředkem v soudním řízení, a proto je důležité, aby byl vypracován v souladu se zákonem a obsahoval všechny náležitosti. Obsah znaleckého posudku, vytvořeného v souladu se zákonem o znalcích, tlumočnících a překladatelích, se skládá z několika částí, jak určuje daný zákon. Tyto části musí být navzájem propojeny a tvořit celek, který umožní důkladné přezkoumání obsahu posudku a ověření správnosti použitých postupů. Pokud by účastník chtěl zpochybnit závěry znalce, bylo by na něm, aby předložil takové důkazní prostředky, které by jednoznačně zpochybnilly odborné závěry znalce, uvádí judikát č. 1 Sžd 4/2014^[23]. Tedy formální obsah znaleckého posudku, jak je definován v § 17 odst. 3 zákona č. 382/2004 Sb., má důležitou funkci v posuzování odpovědnosti soudního znalce. Znalecký posudek musí být strukturován tak, aby bylo umožněno jeho přezkoumání a ověření odůvodněnosti použitých postupů.

Soudy totiž často nekriticky přijímají závěry znaleckých posudků bez zvážení jejich formálních náležitostí a věcné správnosti. Při odhadu nemovitostí znalci kombinují odborné posouzení s právním posouzením, ale soudy nejsou vázány jejich stanovisky. Při určování ceny nemovitosti znalec poskytuje svůj názor na základě odborných znalostí, ale ten není pro soudy závazný. Ve státním notářství se někdy přijímají

dohodnuté znalecké posudky jako listiny, nikoli jako oficiální důkazy, a hodnotí se podle stanovených pravidel, konstatuje judikát č. Pls 3/1980^[24]. **Z toho plyne, že by soudy měly aktivně přistupovat k hodnocení znaleckých posudků, a nejen pasivně přejímat jejich závěry.**

Ale nejen znalec nese odpovědnost, všeobecný soud má povinnost organizovat procesní postup v soudním řízení tak, aby co nejdříve odstranil právní nejistotu, pro kterou se osoba obrátila se žádostí o rozhodnutí. K tomuto účelu využívá procesní prostředky, které mu zákon svěřuje včetně pořádkových opatření ve smyslu § 53 Občanského soudního řádu (OSŘ) a má odpovědnost za efektivní postup znalce včetně jeho úkolu, který musí být správně, věcně a srozumitelně vymezen, judikát č. III. ÚS 111/2001^[25].

Dále je také nutné připomenout skutečnost, kterou se zabývá judikát č. Cpj 17/1988, ten říká, že v některých případech vzhledem ke složitosti technického nebo ekonomického problému se může stát, že ustanovený znalec potřebuje odborný problém projednat s konzultantem; za konzultanta lze přibrat i ústav^[26]. Ustanovený znalec ale stále odpovídá za celý znalecký posudek, tedy i za tu část, kterou projednal s konzultantem.

K odpovědnosti znalce se také vztahuje následující judikát č. 4 Tz 98/1976, který říká je-li osoba přibrána v trestním řízení za znalce, nemůže být při podávání posudku vyslýchána jako svědek, tzn. podle procesních předpisů platných pro výslech svědka, ale jen podle procesních předpisů platných pro výslech znalce (§ 106 a § 108 TP; nyní § 145 TP – pozn. sestavitele)^[27].

Tedy zásada, že znalec nemůže být vyslýchán jako svědek, má za následek zvýšenou odpovědnost znalce a zároveň omezuje možnosti obhajoby. Soudce musí při hodnocení důkazů pečlivě zvážit všechny relevantní faktory, aby nedošlo k nesprávnému odsouzení.

Zvýšená odpovědnost znalce pramení z faktu, že jeho posudek má v trestním řízení značnou váhu. Soudce se při hodnocení důkazů opírá o závěry znaleckého posudku, a proto je důležité, aby byl posudek objektivní, pravdivý a logicky podložený.

Znalec psycholog je povolán vyjádřit se jen k těm rysům osobnosti obviněného, příp. svědka, které mohou mít vliv na jeho věrohodnost, nikoli však k otázce, zda výpověď obviněného nebo svědka je věrohodná nebo není, popřípadě která z rozdílných výpovědí téže osoby je věrohodnější. Takové hodnocení důkazů přísluší soudu, uvádí judikát č. 6 Tost 23/2012^[28].

Znalecký posudek tak představuje důležitý nástroj v trestním řízení, neboť poskytuje odborný a nezávislý pohled na danou problematiku. Avšak je nezbytné, aby hodnocení tohoto posudku probíhalo s ohledem na uvedené skutečnosti, aby se předešlo možnému nespravedlivému odsouzení a zajistilo se spravedlivé a objektivní rozhodnutí soudu.

III. Odpovědnost znalce za škody úmyslné či neúmyslné

Odpovědnost soudního znalce za škody úmyslně způsobené v rámci jeho profesní činnosti představuje významný aspekt v právním systému, který slouží k ochraně práv a zájmů stran účastnících se soudních řízení. Soudní znalci, jako odborníci pověřeni soudem, mají za úkol poskytovat objektivní a kompetentní posudky, které pomáhají soudům v procesu rozhodování.

Nicméně, pokud soudní znalec způsobí úmyslně škodu, může to mít vážné následky jak pro účastníky soudního řízení, tak pro důvěru veřejnosti v právní systém jako celek. Tím pádem je zajištění

odpovědnosti soudních znalců za škody způsobené jejich úmyslným jednáním nezbytné pro zachování integrity soudního procesu a důvěry ve spravedlnost. V tomto kontextu je důležité zkoumat právní mechanismy, které regulují a řeší otázku odpovědnosti soudních znalců za úmyslné škody a poskytují náležité nápravné prostředky v případech takových incidentů.

Například okresní soud Ružomberok zamítl žalobu, kterou se žalobkyně domáhala náhrady škody ve výši 8 698 eur za zranění způsobené dopravní nehodou, kdy do ní narazil automobil řízený žalovaným, zatímco přecházela přes přechod pro chodce. Soud prvního stupně dospěl k závěru, že nehoda byla způsobena nesprávnou technikou chůze žalobkyně, která náhle vstoupila do cesty vozidlu. Odborní znalci Ing. Chomo a Ing. Obtulovič dospěli k závěru, že žalovaný neporušil své povinnosti řidiče a že příčinou nehody byla chůze žalobkyně. Naproti tomu znalecký posudek znalce Hudáka, který předložila žalobkyně, tvrdil, že žalovaný reagoval opožděně kvůli nedostatečné pozornosti při řízení. Soud ale dal přednost posudkům znalců Ing. Choma a Ing. Obtuloviče a rozhodl, že škoda byla způsobena výlučně zaviněním žalobkyně, a proto její nárok na náhradu škody zamítl, uvedl judikát č. 11Co/87/2022^[29].

Na to navazuje i judikát č. 4 Cdo 254/2012^[30]. Znalecký posudek obsažený v trestním spise lze sice v souvisejícím občanském soudním řízení o určení neplatnosti kupní smlouvy využít jako listinný důkaz podle § 129 ods. 1 OSP, ale vzhledem ke specifitě tohoto řízení, v němž se mají některé otázky řešit jinak než v trestním řízení, jeví se vhodným, pokud je znalec v občanském soudním řízení ustanoven a vyslechnut. Navíc, má-li soud při rozhodování k dispozici dva znalecké posudky s rozdílnými závěry o téže otázce, musí je zhodnotit v tom smyslu, který z nich a z jakých důvodů vezme za podklad svého rozhodnutí a z jakých důvodů nevychází ze závěru druhého znaleckého posudku. Pro tuto úvahu je třeba vyslechnout oba znalce. Pokud by ani takto nebylo možno odstranit rozpory v závěrech znaleckých posudků, je třeba dát tyto závěry přezkoumat jiným znalcem, vědeckým ústavem nebo jinou institucí.

Rozpory mezi znaleckými posudky samy o sobě nejsou automaticky považovány za pochybení znalce.

Je běžné, že různí znalci mohou dospět k odlišným závěrům z důvodu různých metodologií či interpretací dostupných dat. **Nicméně, pokud se prokáže, že tyto rozpory jsou výsledkem nesprávného postupu ze strany znalce, může to vést k jeho odpovědnosti za případné škody.** V této situaci má důležitou funkci soud, který musí důkladně vyhodnotit veškeré dostupné informace a přezkoumat postupy použité znalcem. Dále je soud povinen podrobně zdůvodnit své rozhodnutí, aby zajistil spravedlivý průběh soudního procesu a ochranu práv všech zúčastněných stran.

Správnost posudku znalce je v kompetenci správního orgánu, v případě, že k posouzení takové otázky jsou potřebné odborné znalosti, správnímu orgánu nic nebrání, aby ve věci nařídil další znalecké dokazování, resp. požádal o odborné stanovisko, ze kterého by správní orgán při posouzení námitek žalobce vycházel, uvádí judikát č. 8 Sžo 87/2008^[31]. Dále správnímu orgánu nepřísluší bez provedení kontrolního znaleckého dokazování zaměřeného na odstranění rozporů již podaných znaleckých posudků vyhodnotit znalecký posudek jako nesprávný a následně jej nahradit vlastním posouzením skutečnosti z odborné stránky, konstatuje judikát č. 6 Sžp 6/2011^[32]. Podobně dle judikátu č. IV. ÚS 123/2014–4všeobecný soud vzhledem k jeho povinnosti organizovat postup v soudním řízení tak, aby co nejdříve odstranil ten stav právní nejistoty, kvůli kterému se na něj osoba obrátila se žádostí o rozhodnutí, odpovídá za adekvátní a účelné využití procesních prostředků, které mu k tomuto účelu svěruje (včetně řádových opatření ve smyslu § 53 občanského soudního řádu), i ve vztahu k soudnímu

znalci. Tribunál v rozsahu své pravomoci nese odpovědnost i za zajištění efektivního postupu znalce při vypracování znaleckého posudku (např. IV. ÚS 279/08, IV. ÚS 327/2013) ^[33].

Při zajišťování spravedlivého a transparentního procesu ve správním řízení je nezbytné, aby správní orgán zajistil možnost konfrontace mezi žalobcem a znalcem, což je důležité pro přesné a objektivní vyhodnocení námitek proti znaleckému posudku a dosažení správného rozhodnutí. Judikát č. 10 Asan 17/2017 týkající se správního řízení a využití soudního znalce pojednává o kritice postupu správního orgánu, který neposkytl žalobci příležitost k položení otázek znalci, ačkoli to bylo relevantní pro přesné zjištění skutečného stavu věci ^[34]. Judikát zdůrazňuje důležitost zajištění spravedlivého a transparentního procesu ve správním řízení. Kritizuje se postup, kdy správní orgán jednání soudního znalce provedl bez dostatečné možnosti účastníka řízení se k tomu vyjádřit. Kasační soud upozorňuje, že konfrontace mezi žalobcem a znalcem je nezbytná pro správné vyhodnocení námitek proti znaleckému posudku a pro dosažení přesného a objektivního rozhodnutí. **Z toho plyne, že pokud žalobce nemá možnost klást otázky znalci a vyjádřit se k jeho posudku, může to vést k tomu, že znalecký posudek nebude řádně prověřen, a správní orgán tak může vydat nesprávné rozhodnutí. I v takovém případě může být znalec odpovědný za škodu, která vznikla v důsledku jeho nesprávného posudku.**

Znalec má při svém šetření značnou volnost (4 Asan 16/2017) ^[35]. To však s sebou nese i zvýšenou odpovědnost za škodu, která může vzniknout v důsledku jeho nesprávného posudku.

Totíž judikát č. 4 Asan 16/2017 na námitku žalobkyně v kasační stížnosti, že znalec na místě dopravní nehody provedl vlastní šetření a opíral se o zjištění, která učinil sám na místě činu, nejvyšší soud uvádí, že fotografování místa dopravní nehody, které vykonával znalec s odstupem času nebylo s cílem zajistit stopy, které by byly v souvislosti s uvedenou dopravní nehodou, ale dokumentovat charakteristické rysy, dopravní značení, chyby asfaltu, z nichž by bylo možné z provedených fotografických závěrů z času a místa nehody vytvořit přesný obraz o ploše a orientaci fotograficky zdokumentovaných stop ^[35]. Při určení charakteru stop znalec vycházel z fotografických záběrů pořízených policií na místě dopravní nehody, přičemž z charakteru stop na povrchu vozovky, jejich tvaru, hloubky, orientace, šířky a délky, podle předpokladů určil, o jaké stopy jde. **Spolupráce mezi znalcem a dalšími aktéry je tedy důležitá pro zajištění objektivní a transparentnosti procesu posuzování dopravní nehody.**

Další judikát pojednávající o dopravní nehodě konstatuje následující, podle judikátu č. 8 Sžo 76/2009 odvolacího soudu nebyla tvrzení žalobce ovlivňující průběh a závěry prvoinstančního správního orgánu ohledně dopravní nehody brána v úvahu ^[36]. Tato tvrzení čerpala z odborného vyjádření, které analyzovalo možnost odvrácení dopravní nehody a zjistilo, že řidič vozidla Fabia před nehodou překračoval povolenou rychlost. Odvolací soud však rozhodl, že zavinění nehody nelze přičíst žalobci, nýbrž řidiči, který jel nepovolenou rychlostí. Toto rozhodnutí bylo opřeno o ustanovení § 19 odst. 1 zákona č. 315/1996 Z.z., které stanovuje povinnost řidiče přijíždějícího na křižovatku po vedlejší silnici dát přednost vozidlům na hlavní silnici. Soudní znalec zde sehrál zásadní roli, neboť jeho analýza rychlosti vozidla Fabia představovala důležitý důkazní materiál, na jehož základě bylo možné posoudit, zda řidič vozidla dodržoval povolenou rychlost. Jeho závěry pomohly soudnímu procesu při určení zavinění nehody.

Jak je tomu v případě pochybností o přesných příčinách dopravní nehody ukazuje následující judikát. Pokud jde o odvolací námitky žalovaného týkající se doplnění dokazování, nejvyšší soud dospěl k závěru,

že vzhledem k závažným pochybnostem o přesných příčinách dopravní nehody (správní orgány se nezabývaly jízdou řidiče J. A. tak, jak je uvedeno), které mohly vést k jiným závěrům o způsobu a vzniku, jakož i o jejím viníkovi, je tato skutečnost důvodem k vrácení a došetření věci a k doplnění dosud zjištěného skutkového stavu, konstatuje judikát č. 3 Sžo 133/2010^[37]. **Tudíž vrácení věci k dalšímu šetření umožní došetřit tyto pochybnosti a zajistit spravedlivé rozhodnutí o příčinách a viníkovi nehody.**

Znalecké posudky slouží jako kompas v nejrůznějších oblastech lidského života, ať už se jedná o spory o majetek, trestní řízení anebo, jak ukazuje judikát č. 14Co/483/2012, otázky týkající se určení otcovství^[38]. V takových případech nabývají znalecké posudky obzvláštní důležitosti, jelikož v rukou znalců leží osudy a životy mnoha lidí. Pokud znalecký posudek vylučuje označeného muže jako otce dítěte, soud je povinen nechat tento posudek přezkoumat jiným znalcem, vědeckým ústavem nebo jinou institucí. Povinnost přezkoumat znalecký posudek v případě vyloučení označeného muže z otcovství je důležitá pro zajištění spolehlivosti a přesvědčivosti rozhodnutí soudu. Při přezkoumání je také podstatné zvážit možnost opakovaného provedení testu DNA, pokud nelze naprosto spolehlivě vyloučit možnost chyby nebo záměny vzorků biologického materiálu.

Minimalizace škod způsobených nesprávným postupem znalců je tedy naprosto zásadní. Chrání se tak práva a zájmy všech dotčených stran a posiluje se důvěra v objektivitu a spolehlivost znaleckého posuzování. Bezpečnostní pojistky a důsledná kontrola jsou nezbytné pro zachování integrity celého systému a pro zajištění spravedlnosti v životě všech, kterých se znalecké posudky dotýkají.

O tom ostatně pojednává i následující judikát č. II. ÚS. 679/2014, který říká, že podle ustálené judikatury nebezpečnost pobytu pachatele činu jinak trestného na svobodě nelze vždy vyvozovat pouze z jednání, které v daném případě vykazuje znaky trestného činu^[39]. Pro závěr o pravděpodobnosti možného opakování jednání jinak trestného se musí zjišťovat i stupeň duševní poruchy pachatele, popřípadě jeho dosavadní znovu se opakující projevy, které mohou vytvářet stav nebezpečí pro společnost při ponechání takového pachatele na svobodě. Samo doporučení znalců – lékařů, zda je či není vhodné pachateli protiprávního činu uložit ochranné léčení, není dostatečným podkladem pro rozhodnutí soudu o této otázce. Takové rozhodnutí může soud vydat až na základě zhodnocení všech důkazů přicházejících v úvahu. **I přesto, že konečné rozhodnutí soudu není zcela závislé pouze na doporučeních znalců, je jejich vyjádření zásadní a má velký vliv na následující dění.**

To stejné vyplývá i z judikátu č. 1 So 109/03, totiž posudek posudkové komise sociálního zabezpečení má v řízení o přiznání nebo odnětí dávky podmíněné dlouhodobě nepříznivým zdravotním stavem stejnou právní hodnotu jako znalecký posudek vypracovaný soudním znalcem^[40]. Žádným z těchto důkazních prostředků není soud vázán a posuzuje je podle své úvahy jednotlivě, ale také v jejich vzájemné souvislosti s ostatními důkazy. **Znalecký posudek je v mnoha případech nástrojem pro objasnění události a určení zavinění. I když existují i jiné důkazní prostředky, jako je videozáznam, čestná prohlášení či svědectví, jejich relevance a hodnota se liší.**

Nejvyšší soud konkrétně odmítl žalobcovu zpochybnění důkazního prostředku, kterým byl DVD záznam události osvědčující vznik dopravní nehody, neboť nebyla prokázána manipulace či zásah do záznamu. Na základě chování žalobce, které naznačuje nedbalost, soud zjistil, že žalobcovo jednání obsahovalo prvky vědomé nedbalosti. Pokud objektivně vznikly pochybnosti o jeho jednání, měl setrvat na místě nehody podle zákona. Nejvyšší soud také konstatoval, že čestné prohlášení předložené žalobcem není

relevantním důkazním prostředkem, neboť neobsahuje věcnou ani časovou souvislost k událostem, a jeho obsah není dostatečně vypovídající. Soud odmítl aplikaci přírodních zákonů a označil prohlášení za irrelevantní pro řízení, judikát č. 1 Sžd 2/2010^[41].

Z předchozí i následující judikatury tak vyplývá, že **ačkoliv znalecký posudek má důležitou funkci v posuzování dopravní nehody i duševní poruchy, je nezbytné, aby byl tento posudek doplněn o další relevantní důkazy a svědectví, a to z toho důvodu, aby jeho závěry byly kriticky zhodnoceny**. Pro posouzení duševní poruchy má totiž význam znalecký posudek poskytnutý odborným lékařem. Znalecký posudek je považován za jedno z hlavních důkazních prostředků v řízení, které má rozhodnout o způsobilosti člověka činit právní úkony. Nicméně je důležité odmítnout tendenci soudů spoléhat se výhradně na znalecký posudek a nekriticky přijímat jeho závěry bez dalšího ověření. Tento postoj je podpořen i judikaturou, která se negativně staví k praxi, kde se soudy spokojovaly pouze se znaleckým posudkem jako jediným důkazem, aniž by jeho závěry jinak ověřovaly, a to i v období totalitního státu, konstatuje judikát č. 30 Cdo 979/2013^[42].

Stejně tak odpovědnost soudního znalce za škody neúmyslné je závažnou otázkou v právním systému, která vyžaduje pečlivé a zodpovědné jednání ze strany odborníka. Přestože se většina znalců snaží vykonávat svou práci s nejvyšší možnou profesionalitou a integritou, není vyloučeno, že může dojít k chybám či nedbalosti, které mohou vést k nechtěným škodám. V případě neúmyslného způsobení škody soudním znalcem je prvním krokem stanovení, zda taková škoda skutečně vznikla v důsledku odborné chyby či nedbalosti. Soudní znalec má povinnost jednat s péčí řádného odborníka a dodržovat stanovené profesní standardy. Pokud tyto normy nedodrží a svým jednáním způsobí škodu, může být považován za odpovědného za tyto škody.

Je však důležité zdůraznit, že **odpovědnost soudního znalce za škody není automatická a závisí na konkrétních okolnostech případu**. Soudci obvykle zohledňují mnoho faktorů, jako je například **úroveň odborného výcviku a zkušeností soudního znalce, povahu a závažnost chyby a také případné snahy o nápravu nebo odškodnění**. Dle judikátu č. 6 Sžo 150/2009 je znalecký posudek jedním z důkazů ve správním řízení, který hodnotí správní orgán jako kterýkoli jiný důkaz, přičemž však není oprávněn posuzovat jeho správnost (jeho závěry), ale hodnotí pouze to, zda úvahy znalce odpovídají zásadám logiky a skutkovým závěrům vyplývajícím z důkazů provedených správním orgánem^[43]. Správní orgán tedy nemůže hodnotit správnost znaleckého posudku, ale pouze jeho logiku a soulad s jinými důkazy. To znamená, že i nesprávný znalecký posudek může vést k nesprávnému rozhodnutí správního orgánu a škodě pro poškozeného.

Za důkaz mohou sloužit všechny prostředky, kterými se dostatečně objasní skutkový stav věci (§ 125 OSŘ), proto i když by doložený posudek neměl v konečném důsledku hodnotu znaleckého posudku a byl by hodnocen jako listinný důkaz, v rámci vyhodnocení (§ 132 OSŘ) soudem takový posudek nelze a priori vyhodnotit jako důkaz nedůvěryhodný či s nižším důkazem a odbornou úrovní v rámci hodnocených skutkových a odborných závěrů vypravovatelem posudku. Znalec musí vycházet z odborných znaleckých závěrů, a nejen ze skutečností, které dotyčná osoba nebo osoby vnímají svými smysly a na rozdíl od ostatních důkazů jde jednoznačně o listinný důkaz podle § 127 OSP (na rozdíl od písemného znaleckého posudku zpracovaného mimo řízení v konkrétní věci, který má povahu listiny podle § 129 OSP). Jen znalec samotný s ohledem na své odborné znalosti a zkušenosti a zjištěné doplňující informace (odborná literatura, poznatky z praxe v daném oboru), přehledným a logickým

zdůvodněním vyloží své odborné závěry a podklady, z nichž při zodpovězení té, které dílčí odborné otázky postupoval, uvádí judikát č. 14Cob/71/2014^[44].

Pokud tedy znalecký posudek není srozumitelný, soud ho nemůže správně hodnotit. Stejně jako ostatní důkazy i znalecký posudek musí soud podrobit hodnocení podle § 132 OSP. Posudek proto musí v sobě spojovat vysokou odbornost se srozumitelností slovního vyjádření závěrů a postupu, jakým k němu dospěl, aby soud, popřípadě jiný orgán, pro který je posudek určen, byl schopen pochopit jeho důkazní význam, i když sám nemá odborné znalosti, konstatuje judikát č. 1 M Obdo V 11/2008^[45].

Nakonec je ale ještě vhodné připomenout, že ne vždy musí být zpochybněna znalecova odpovědnost za škodu. Totiž odvolací soud se ve svém rozhodnutí rovněž zabýval námitkami týkajícími se použitelnosti a zákonnosti znaleckého posudku a jeho závěrů. Konkrétně odvolací soud poukázal na to, že znalec měl dostatek informací pro podání svého posudku a že byl konfrontován s výhradami dovolatelů, na které adekvátně reagoval. Důkladně vysvětlil úvahy, kterými se řídil při posuzování zdravotního stavu a soud tyto skutečnosti vzal v úvahu při svém rozhodnutí. Tímto způsobem odvolací soud naznačil, že znalec plnil svou odpovědnost způsobem, který byl kvalitním způsobem, a že jeho závěry byly pečlivě zváženy a přijaty soudem. Dovolací soud tedy neshledal žádné vážné pochybení nebo nedostatečnost ve výkonu znalecké činnosti, což vedlo k tomu, že námitky dovolatele v této věci nebyly přijaty, judikát č. 9CdoR/3/2023^[46].

IV. Sankční ujednání za pochybení znalce

V současné době mnoho odborníků v České republice a na Slovensku zastavuje svou činnost kvůli různým faktorům^[47]. Jedním z důvodů jsou povinné vstupní a speciální zkoušky, které mnozí musí absolvovat. Dalším faktorem je nejistota ohledně odpovědnosti znalců a vysokých sankcí za porušení příslušných pravidel. § 26 zákona č. 382/2004 Z. z. stanovuje sankce pro soudní znalce a další osoby působící v oblasti znaleckých, tlumočnických a překladatelských činností v případě porušení jejich povinností nebo spáchání jiného správního deliktu. Porušení povinností při výkonu činnosti, stanovených zákonem nebo souvisejících s ním, může tedy vést k sankcím.

Sankce mohou být v podobě pokuty, která se pohybuje mezi 50 € a 2 000 € pro fyzickou osobu a mezi 50 € a 20 000 € pro právnickou osobu. Dále může být uložen zákaz výkonu činnosti na dobu až jednoho roku nebo vyškrtnutí ze seznamu znalců. Jedním z mnoha důvodů může být fakt, že znalec vykonával znaleckou činnost bez pojištění odpovědnosti za škodu. Při určení sankcí soud bere v úvahu závažnost porušení, způsob spáchání, následky, okolnosti, míru zavinění a historii pachatele. Soud také může v určitých případech upustit od uložení sankce, pokud pachatel přizná své jednání, lituje ho a lze očekávat, že se v budoucnu bude chovat řádně. Sankce musí být uloženy do dvou let od zjištění porušení povinnosti, nejpozději však do tří let od porušení povinnosti.

Konkrétní příklad ukazuje judikát č. 2S/42/2016, ten uvádí, že rozhodnutí Ministerstva spravedlnosti Slovenské republiky z roku 2015 uznalo zpronevěru znaleckými posudky pro dva různé zadavatele. Uvedl, že zákon stanovuje podmínky pro odborná vyjádření, která musí splňovat příslušné náležitosti, jinak jsou neadekvátní^[48].

Znalci by si proto měli být vědomi potenciálních sankcí za porušení svých povinností a dbát na řádný výkon své profese, včetně sjednání odpovídajícího pojištění odpovědnosti za škodu.

Judikát č. 4 Obo 37/2016 stanovuje, že uzavření standardní pojistné smlouvy mezi znalcem a pojišťovnou, která zastupuje účastníka v řízení, není automaticky důvodem pro vyloučení znalce z daného sporu^[49]. To znamená, že samotné uzavření smlouvy mezi znalcem a pojišťovnou není dostatečným důvodem pro to, aby byl znalec vyloučen z účasti ve sporu nebo že by jeho objektivita či nezávislost na účastnících sporu byla automaticky zpochybňována.

Konkrétní příklad aplikace sankčního ujednání uvádí judikát č. 8Asan/25/2018, krajský soud v odůvodnění napadeného rozsudku uvedl, že Ministerstvo spravedlnosti Slovenské republiky konstatovalo, že znalec (žalobce) porušil povinnosti vyplývající ze zákona o znalcích, tlumočnících a překladatelích^[50]. Konkrétně v písemných vyhotoveních znaleckých úkonů neuvedl postup a odůvodnění závěrů, nepřiložil fotodokumentaci reklamované obuvi, reklamační lístek a nepoužil otisk úředního razítka. Kromě toho ve znaleckých denících uváděl chybné údaje o datu vyžádání znaleckých úkonů. Za tato porušení mu byla uložena peněžitá pokuta ve výši 900 €.

V případě 1Asan/18/2019 kasační soud shrnul, že znalec porušil mnoho povinností při zpracování znaleckého posudku pro Úřad pro regulaci síťových odvětví (URSO)^[51]. Nevedl správně deník, stanovil hodnotu majetku mimo své odvětví, neodůvodnil ji a nepoužil správný postup. Také nezodpověděl otázky zadavatele a nepřiložil povinné přílohy. Za to mu byl uložen zákaz činnosti na 1 rok a pokuta 1 650 €.

Zatímco tedy v kasačním rozhodnutí č. 1Asan/18/2019 byl znalec potrestán za závažná pochybení ve znaleckém posudku^[51], v nadcházejícím judikátu č. 1Stk/3/2021 se jednalo o specifickou situaci s částečnou odpovědností znalce a sníženou pokutou^[52]. Rozhodnutím ze dne 1. 12. 2015 byl znalec uznán vinným ze dvou správních deliktů. Prvním bodem bylo jeho způsobení průtahů v řízení u policie a druhým bodem nedostatečné odůvodnění odborného závěru ve znaleckém posudku. Ministerstvo spravedlnosti nakonec konstatovalo, že není možné jednoznačně přičítat žalobci všechny průtahy, blíže pak judikát č. 1Stk/3/2021^[53].

V. Shrnutí a zhodnocení

V souladu se slovenskými právními předpisy je odpovědnost znalce spojena především s porušením zákona o znalcích a nedodržováním povinností, které znalci mají. Podstatným aspektem je povinnost uzavřít smlouvu o pojištění odpovědnosti za škodu, které je stanoveno zákonem o znalcích. Samotná míra odpovědnosti je pak určena obsahem tohoto pojištění.

V souladu se slovenskými předpisy je odpovědnost znalce zakotvena především ve smlouvě o pojištění znalce. Z tohoto důvodu je žádoucí porozumět tomu, jak pojišťovny přistupují k tvorbě těchto smluv. Zákon o znalcích stanovuje, že pojistné smlouvy by měly pokrýt veškeré škody, které znalec způsobí třetím stranám. Je-li toto zajištění neadekvátní, vzniká otázka, zda jsou třetí strany dostatečně chráněny před možnými škodami, které by mohl znalec svou činností způsobit. Tedy, **právní úprava předpokládá, že je znalec pojištěn a škoda, kterou neúmyslně znalec způsobí, je takovým pojištěním odpovědnosti kryta**. Dále předpokládá, že pojištění bude kryt veškerou neúmyslnou škodu, kterou znalec znaleckým dokazováním a při realizaci znaleckého posudku způsobí.

Znalci se musí striktně řídit předepsanými pravidly a normami, aby zajistili kvalitu a objektivitu své práce. Zároveň je nezbytné, aby se dokázali přizpůsobovat novým výzvám a trendům, jelikož svět se

neustále mění a s ním i typy případů, které znalci řeší. Smyslem znalce je zhotovit relevantní a přesný posudek. Ten musí být srozumitelný pro všechny účastníky řízení a vycházet z nejnovějších poznatků a dostupných informací. Znalecké posudky totiž slouží jako kompas v nejrůznějších oblastech lidského života, ať už se jedná o spory o majetek, trestní řízení anebo otázky týkající se určení otcovství. Tedy, **minimalizace škod způsobených nesprávným postupem znalců je naprosto zásadní**. Chrání se tak práva a zájmy všech dotčených stran a posiluje se důvěra v objektivitu a spolehlivost znaleckého posuzování.

Kromě odborné stránky je důležitá i etická stránka práce znalce. Znalci se řídí etickými principy, které jim nařizují objektivitu, nestrannost a zachování mlčenlivosti. Dodržují také profesní kodexy a standardy, které definují jejich zodpovědnost a chování. Znalci nesou právní odpovědnost za škody způsobené porušením svých povinností. V neposlední řadě musí zvládat i praktické aspekty své práce, jako je komunikace s klienty, dodržování termínů a správa dokumentace. Pokud se ustanovený znalec potřebuje poradit s konzultantem kvůli složitosti technického nebo ekonomického problému, zůstává ale stále zodpovědný za celý znalecký posudek, včetně té části, kterou projednal s konzultantem. **Soudní znalec nese plně odpovědnost za škody, které úmyslně způsobí**. Pokud soudní znalec způsobí škodu úmyslně, je třeba zajištění odpovědnosti pro ochranu práv stran a důvěry ve spravedlnost.

Například rozpor mezi znaleckými posudky nejsou automaticky považovány za chybu znalce, ale mohou být způsobeny různými metodologiemi nebo interpretacemi dat. Pokud se však prokáže, že jsou výsledkem nesprávného postupu znalce, může to vést k jeho odpovědnosti za škody. Soud musí pečlivě vyhodnotit veškeré informace a přezkoumat postupy použité znalcem, a následně detailně zdůvodnit své rozhodnutí, aby zajistil spravedlivý průběh soudního procesu a ochranu práv všech zúčastněných stran.

Správní orgán má pravomoc nařídit další vyhotovení znaleckých posudků nebo požádat o odborné stanovisko, pokud jsou potřebné odborné znalosti k posouzení záležitosti. Nemá však pravomoc nahradit existující znalecké posudky vlastním hodnocením, pokud nebylo provedeno kontrolní znalecké dokazování na odstranění rozporů v těchto posudcích. Dle zjištěných informací, soudy často akceptují znalecké posudky bez kritického posouzení jejich formálních náležitostí a obsahu. Pokud žalobce nemá možnost klást otázky znalci a vyjádřit se k jeho posudku, může to vést k tomu, že znalecký posudek nebude řádně prověřen, a správní orgán tak může vydat nesprávné rozhodnutí. I v takovém případě může být znalec odpovědný za škodu, která vznikla v důsledku jeho nesprávného posudku.

Pokud je v řízení předložen posudek od osoby zapsané v seznamu znalců bez příkazu soudu, není formálně považován za znalecký posudek dle § 127 OSP. Může být použit jako důkaz ve formě listiny. Soud musí zohlednit specifickou povahu takového posudku a rozdíly oproti soudem nařízenému posudku. Přikládání stejné váhy by bylo nepřípustné a mohlo vést k nepřípustnosti dovolání dle § 237 písm. f) OSP, jak uvádí judikát č. 3 Cdo 16/2012.

Jenže nový CSP bere v úvahu i aktivity sporových stran, což posiluje význam soukromých znaleckých posudků a přibližuje je k hodnotě posudku nařízeného soudem. To naznačuje, že nová legislativa a soudní praxe kladou větší důraz na zapojení a aktivitu stran ve sporu při posuzování důkazů, včetně soukromých znaleckých posudků.

Dle judikátu č. 4Cdo/255/2021 platí, že soukromé znalecké posudky musí být hodnoceny stejnými kritérii jako posudky soudem stanovených znalců. Pokud soud nezodpoví, proč upřednostnil jeden posudek před druhým, dopustí se vady zmatečnosti a jeho rozhodnutí nebude považováno za zákonné podle příslušných ustanovení CSP^[54].

Jeden z judikátů ukázal, že znalec má při svém šetření značnou volnost. To však s sebou nese i zvýšenou odpovědnost za škodu, která může vzniknout v důsledku jeho nesprávného posudku. I když existují i jiné důkazy, jako jsou videozáznamy, čestná prohlášení a svědectví, jejich hodnota a relevance se liší. Nejvyšší soud zdůraznil, že i když může být videozáznam použit jako důkaz, nenahrazuje znalecký posudek a nemusí vždy stačit k objektivnímu posouzení události.

Dále správní orgán nemůže hodnotit správnost znaleckého posudku, ale pouze jeho logiku a soulad s jinými důkazy. To znamená, že i nesprávný znalecký posudek může vést k nesprávnému rozhodnutí správního orgánu a škodě pro poškozeného. A pokud tedy dojde k pochybení, mohou následovat různé sankce. Zákon č. 382/2004 Z. z. stanovuje sankce pro soudní znalce a další osoby v oblasti znaleckých, tlumočnických a překladatelských činností v případě porušení jejich povinností. Porušení povinností nebo jiný správní delikt může vést k sankcím, včetně pokut mezi 50 € a 2 000 € pro fyzické osoby a mezi 50 € a 20 000 € pro právnické osoby. Soud může také uložit zákaz výkonu činnosti nebo vyškrtnutí ze seznamu. Tyto sankce jsou určeny podle závažnosti porušení, způsobu spáchání, následků, okolností, míry zavinění a historie pachatele. Soud může v některých případech od úplného uložení sankce upustit, pokud pachatel přizná své jednání, lituje ho a je pravděpodobné, že se v budoucnu bude chovat správně. Sankce musí být uloženy do dvou let od zjištění porušení povinností, nejpozději však do tří let od porušení povinností.

Ze souboru judikátů konkrétně vyplývá, že soudy zaujímaly rozdílné postavení k porušení povinností ze strany znalců. Kasační soud v případě č. 1Asan/18/2019 potrestal znalce za závažná pochybení ve znaleckém posudku udělením zákazu činnosti na 1 rok a pokutou ve výši 1 650 €^[51]. Zatímco v případě judikátu č. 1Stk/3/2021 byla pokuta snížena z původních 2 000 € na 1 500 € s odůvodněním, že není možné jednoznačně přičítat znalci všechny průtahy v řízení^[52]. Toto ukazuje na variabilitu v přístupu soudů ke stanovení sankcí v závislosti na konkrétních okolnostech případu. **Taktéž soudy konstatovaly, že uzavření standardní pojistné smlouvy mezi znalcem a pojišťovnou, která zastupuje účastníka v řízení, není samotným důvodem pro vyloučení znalce pro jeho poměr ke sporu, stranám nebo jejich zástupcům.**

Použité informační zdroje

Zákony:

[12] Zákon č. 36/1967 Sb., zákon o znalcích a tlumočnících, IN: Zákony pro lidi [online]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1967-36>

[13] Zákon č. 382/2004 Z. z., zákon o znalcoch, tlmočníkoch a prekladateľoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov, IN: Zákony pre ľudí [online]. Dostupné z: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2004-382>

[14] Zákon č. 254/2019 Sb., zákon o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech, IN: Zákony pro lidi [online]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2019-254>

Judikáty:

- [19] K dôkaznej sile znaleckého posudku vypracovaného súdnym znalcom a posudku komisie sociálneho zabezpečenia v konaní o priznanie alebo odňatie dávky podmienenej dlhodobou nepriaznivým zdravotným stavom. Sp. zn. 1 So 109/2003.
- [20] Výber znalca a vyjadrenie sa k osobe znalca. Spis. zn. 1 Cdo 15/2008.
- [21] Posudok vypracovaný znalcom na žiadosť účastníka konania. Sp. zn. 3 Cdo 16/2012.
- [22] K preskúmateľnosti znaleckého posudku; spochybnenie záverov znalca. Spis. zn. 1 Sžd 4/2014.
- [23] K hodnoteniu znaleckého posudku a odhadu nehnuteľností znalcom. Spis. zn. Pls 3/1980.
- [24] Zodpovednosť súdu za zabezpečenie efektívneho postupu ustanoveného znalca. Sp. zn. III. ÚS 111/2001.
- [25] Pribratie konzultanta pri vypracovaní znaleckého posudku. Spis. zn. Cpj 17/1988.
- [26] Znalecký posudok a výsluch znalca. Spis. zn. 4 Tz 98/1976.
- [27] Hodnotenie vierohodnosti svedka znalcom. Spis. zn. 6 Tost 23/2012.
- [28] Občianske právo – Ostatné / Potvrdzujúce. 11Co/87/2022.
- [29] Znalecký posudok z trestného konania ako dôkaz v občianskom súdnom konaní; rozpory v znaleckých posudkoch. Spis. zn. 4 Cdo 254/2012.
- [30] Hodnotenie správnosti znaleckého posudku – kontrolný znalecký posudok. Sp. zn. 8 Sžo 87/2008.
- [31] Rozpory v predložených znaleckých posudkoch. Sp. zn. 6 Sžp 6/2011.
- [32] Prietahy v konaní o zľavu z kúpnej ceny. IV. ÚS 123/2014–41.
- [33] Povinnosť úplne a presne zistiť skutkový stav veci – postup správneho orgánu pri dokazovaní a výbere dôkazných prostriedkov; rozpory v tvrdeniach účastníka konania a záveroch znalca. Sp. zn. 10 Asan 17/2017.
- [34] K postupu znalca pri vypracovaní odborného vyjadrenia. Sp. zn. 4 Asan 16/2017.
- [35] Nedanie prednosti v jazde vozidlu jazdiacemu na hlavnej ceste, ktorého vodič prekračuje najvyššiu povolenú rýchlosť. Sp. zn. 8 Sžo 76/2009.
- [36] Pochybnosti o presných príčinách dopravnej nehody. Sp. zn. 3 Sžo 133/2010.
- [37] Kontrola záverov správnosti záverov znalca o vylúčení otcovstva označeného muža. Sp. zn. 14Co/483/2012.
- [38] Možnosť uloženia ochranného opatrenia len na základe znaleckého posudku. Sp. zn. II. ÚS. 679/2014.
- [39] Posudok o zdravotnom stave. Sp. zn. 1 So 109/03.

[40] Zvukovo-obrazový záznam vyhotovený súkromnou osobou ako dôkazný prostriedok a jeho spochybnenie; vedomá nedbanlivosť pri kolízii vozidiel; náležitosti čestného vyhlásenia ako dôkazného prostriedku. Sp. zn. 1 Sžd 2/2010.

[41] K riešeniu otázky, či osoba, ktorá robila právny úkon, konala v duševnej poruche. Sp. zn. 30 Cdo 979/2013.

[42] K hodnoteniu znaleckého posudku správnym orgánom. Sp. zn. 6 Sžo 150/2009.

[43] Hodnotenie znaleckého posudku. Sp. zn. 14 Cob 71/2014.

[44] Hodnotenie znaleckého posudku. Sp. zn. 1 M Obdo V 11/2008.

[45] obmedzenie spôsobilosti na právne úkony opatrovanca. 9CdoR/3/2023.

[46] 2S/42/2016.

[48] Zaujatosť znalca. Sp. zn. 4 Obo 37/2016.

[49] Uložení pokuty 900 eur iný správny delikt znalca. Sp. zn. 8 Asan/25/2018.

[50] Iný správ. delikt znalca, pokuta 1 650 zákaz výkonu na jeden rok. Sp. zn. 1Asan/18/2019.

[51] Správne trestanie. Sp. zn. 1Asan/18/2019 1Stk/3/2021.

[52] Znalecký posudok. Hodnotenie dôkazov. Zmätočnosť. Nepreskúmateľnosť. 4Cdo/255/2021

WoS:

[1] MILROY, Christopher M., 2017. A Brief History of the Expert Witness. *Academic Forensic Pathology* [online]. 7(4), 516–526 [vid. 2023-11-20]. ISSN 1925-3621. Dostupné z: doi:10.23907/2017.044

[2] BOOTH, Brad D., Joel WATTS a Mathieu DUFOUR, 2019. Lessons from Canadian Courts for All Expert Witnesses. *JOURNAL OF THE AMERICAN ACADEMY OF PSYCHIATRY AND THE LAW* [online]. 47(3), 278–285 [vid. 2023-11-13]. ISSN 1093-6793, 1943-3662. Dostupné z: doi:10.29158/JAAPL.003838-19

[3] WALDMAN, Jeffrey, Tyler OSWALD, Eric JOHNSON a Sarah BROWN, 2020. Independent assessors in contrast to treating physicians as expert witnesses in Canada: comparing duties and responsibilities. *JOURNAL OF FORENSIC PSYCHIATRY & PSYCHOLOGY* [online]. 31(4), 541–554 [vid. 2023-11-25]. ISSN 1478-9949, 1478-9957. Dostupné z: doi:10.1080/14789949.2020.1772852

[4] ESKAY-AUERBACH, Marjorie, 2019. The Physician as Expert Witness. *PHYSICAL MEDICINE AND REHABILITATION CLINICS OF NORTH AMERICA* [online]. 30(3), 649–+ [vid. 2023-11-25]. ISSN 1047-9651, 1558-1381. Dostupné z: doi:10.1016/j.pmr.2019.03.011

[5] LESTING, Wolfgang, 2013. The treating physician as an expert witness? *RECHT & PSYCHIATRIE* [online]. 31(2), 59–62 [vid. 2024-05-29]. ISSN 0724-2247. Dostupné z: <https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:000319844500002>

[6] BASTECKA, Bohumila a Hedvika BOUKALOVA, 2020. Ethical Issues of Psychological Expert Testimony in Child Custody Cases: A Comparison of Ethical Approaches. *PSYCHOLOGY IN RUSSIA-STATE OF THE*

ART [online]. 13(1), 82–98 [vid. 2024-05-29]. ISSN 2074-6857, 2307-2202. Dostupné z: doi:10.11621/pir.2020.0108

[7] SEALE-CARLISLE, Travis M., Adele QUIGLEY-MCBRIDE, Jennifer E. F. TEITCHER, William E. CROZIER, Chad S. DODSON a Brandon L. GARRETT, 2024. New Insights on Expert Opinion About Eyewitness Memory Research. *PERSPECTIVES ON PSYCHOLOGICAL SCIENCE* [online]. [vid. 2024-05-28]. ISSN 1745-6916, 1745-6924. Dostupné z: doi:10.1177/17456916241234837

[8] MARTIRE, Kristy A. a Bronte MONTGOMERY-FARRER, 2020. Judging experts: Australian magistrates' evaluations of expert opinion quality. *PSYCHIATRY PSYCHOLOGY AND LAW* [online]. 27(6), 950–962 [vid. 2024-05-28]. ISSN 1321-8719, 1934-1687. Dostupné z: doi:10.1080/13218719.2020.1751334

[9] BELL, Susan Givens, 2024. Step 3: Critical Appraisal of Evidence- Expert Opinion. *NEONATAL NETWORK* [online]. 43(1) [vid. 2024-05-28]. ISSN 0730-0832, 1539-2880. Dostupné z: doi:10.1891/NN-2023-0039

[10] MARTIRE, Kristy A., Gary EDMOND a Danielle NAVARRO, 2020. Exploring juror evaluations of expert opinions using the Expert Persuasion Expectancy framework. *LEGAL AND CRIMINOLOGICAL PSYCHOLOGY* [online]. 25(2), 90–110 [vid. 2024-05-29]. ISSN 1355-3259, 2044-8333. Dostupné z: doi:10.1111/lcrp.12165

[11] LESTING, Wolfgang, 2021. Personal Obligations and Delegation in Medico-legal Expert Opinions. *RECHT & PSYCHIATRIE* [online]. 39(1), 4–11 [vid. 2023-11-13]. ISSN 0724-2247. Dostupné z: doi:10.1486/RP-2021-01_4

[15] DZIKOWSKI, A., 2024. Official veterinary experts in civil legal disputes. *Medycyna Weterynaryjna* [online]. 80(4), 176–183. ISSN 0025-8628. Dostupné z: doi:10.21521/mw.6863

[16] GAIDZIK, Peter W., 2023. Assessor liability DGOU. *UNFALLCHIRURGIE* [online]. 126(5), 366–372 [vid. 2024-05-29]. ISSN 2731-7021, 2731-703X. Dostupné z: doi:10.1007/s00113-023-01299-9

[17] NELSON, John, Daniel D. OVERTON a Erik J. NELSON, 2022. Responsibilities of the Testifying Expert. In: R. LIU, C. C. MULEA, M. K. PARFIT a T. L. CAVALLINE, ed. *9th Forensic Engineering Congress: FORENSIC ENGINEERING 2022: ELEVATING FORENSIC ENGINEERING* [online]. New York: Amer Soc Civil Engineers, s. 848–854 [vid. 2023-11-13]. ISBN 978-0-7844-8454-8. Dostupné z: <https://www.webofscience.com/api/gateway?GWVersion=2&SrcAuth=DOI&SrcApp=WOS&KeyAID=10.1061%2F9780784484548.088&DestApp=DOI&SrcAppSID=EUW1ED0A4BJDSQGEuFafB1bsj8XdY&SrcJTitle=FORENSIC+ENGINEERING+2022%3A+ELEVATING+FORENSIC+ENGINEERING&DestDOIRegistrantName=American+Society+of+Civil+Engineers>

[18] BARBACA, Domagoja Buljan, Gina LUGOVIC a Ivana BELJO, 2022. Insurance Literacy and Risk Perception. In: M. L. SIMIC, ed. *11th International Scientific Symposium on Region, Entrepreneurship, Development (RED): 11TH INTERNATIONAL SCIENTIFIC SYMPOSIUM REGION, ENTREPRENEURSHIP, DEVELOPMENT (RED 2022)* [online]. Osijek: Josip Juraj Strossmayer Univ Osijek, s. 86–97 [vid. 2024-05-29]. Dostupné z: <https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:000838669300006>

[47] VOCHOZKA, Marek, 2023. *Expert Witness Liability*. AD ALTA-JOURNAL OF INTERDISCIPLINARY RESEARCH [online]. 13(2), 279–284 [vid. 2024-03-15]. ISSN 1804-7890. Dostupné z: <https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:001143971400001>